

O'QUVCHILARNI ZAMONAVIY KASBGA YO'NALTIRISH TEXNOLOGIYALARI

Baxramova Shaxnozaxon Shuxrat qizi

Toshkent shahar Yunusobod tumani

313-maktab amaliyotchi psixologi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada zamonaviy kasbga yo'naltirish texnologiyalarining mazmuni, ularning psixologik-pedagogik asoslari hamda o'quvchilarni kasb tanlashga tayyorlashdagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, raqamli platformalar, interaktiv metodlar va innovatsion yondashuvlar orqali o'quvchilarning qiziqish va qobiliyatlarini aniqlash usullari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: kasbga yo'naltirish, zamonaviy texnologiyalar, motivatsiya, qobiliyat, qiziqish, diagnostika, STEAM, raqamli ta'lim, innovatsiya.

KIRISH

Zamonaviy kasbga yo'naltirish texnologiyalari — bu o'quvchilarning qiziqishi, qobiliyati va shaxsiy xususiyatlarini aniqlash hamda ularni mehnat bozori talablariga mos kasblarga yo'naltirishga xizmat qiluvchi innovatsion usul va vositalar majmuasidir. Bugungi kunda an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda raqamli, interaktiv va individual yondashuvga asoslangan texnologiyalar keng qo'llanilmoqda.

Zamonaviy texnologiyalarning asosiy jihatlaridan biri — raqamli platformalar va onlayn testlardan foydalanishdir. Bu orqali o'quvchilar o'z qiziqishlari va kasbiy moyilliklarini tez va aniq aniqlash imkoniga ega bo'ladi. Multimedia vositalari, virtual ekskursiyalar va interaktiv dasturlar esa kasblar haqida kengroq tasavvur hosil qilishga yordam beradi.

Shuningdek, trening va kouçing texnologiyalari orqali o'quvchilarda o'zini anglash, maqsad qo'yish va qaror qabul qilish ko'nikmalari shakllantiriladi. Kasbiy diagnostika va monitoring tizimlari esa o'quvchining rivojlanish dinamikasini kuzatib borish imkonini beradi.

STEAM yondashuvi orqali o'quvchilarda amaliy bilim va ko'nikmalar rivojlanadi, bu esa ularni zamonaviy kasblarga tayyorlaydi. Portfolio yaratish texnologiyasi esa o'quvchining yutuqlari va qiziqishlarini tizimli ravishda jamlash imkonini beradi. Bugungi kunda ta'lim tizimida raqamli vositalar, interaktiv metodlar va psixologik diagnostika usullarining keng qo'llanilishi o'quvchilarning individual xususiyatlarini chuqurroq o'rganish imkonini bermoqda. O'quvchilarni kasbga yo'naltirish ishlari muammosini ko'rib chiqayotganda, mualliflar kasbiy maslahat berish jarayoni to'rt bosqichdan iborat degan xulosaga kelishadi: tayyorgarlik, asosiy,

Tayyorgarlik bosqichida o'quvchilar tomonidan "kim bo'lish kerak?" degan savolga o'zlari mustaqil javob berishga o'rgatiladi.

Asosiy bosqichda kasbni ongli va asosli tanlash amalga oshiriladi. Jarayon maktabda (10-11 sinf) butun o'qish davrida amalga oshiriladi.

Yakuniy bosqichda bitiruvchining qiziqishlari, moyilligi va psixofiziologik xususiyatlariga muvofiq tanlangan kasbning xususiyatlari bilan tanishishda mutaxassislarining malakali yordami tashkil etiladi.

Tushuntirish bosqichi maktabdan tashqariga chiqarilishi va oliy ta'lim muassasasida tashkil etilishi mumkin.

Kasbiy maslahatlarning asosiy turlari: ma'lumot va axborot, diagnostika, tibbiy, tuzatuvchi.

Malumot va axborot kasbiy maslahat insonni qiziqadigan kasbning o'ziga xos xususiyatlari (shaxsiy fazilatlariga qo'yiladigan talablar, kasb olish yo'llari, ishga joylashish imkoniyati, kasbiy o'sish istiqbollari) bilan chuqur tanishtirish maqsadida amalga oshiriladi.

Diagnostik maslahat maxsus tadqiqot usullari va psixodiagnostik uskunalardan foydalangan holda yuqori malakali mutaxassis-professional maslahatchilar tomonidan har tomonlama o'rganish asosida shaxsning qiziqishlari, moyilliklari, qobiliyatlari, kasbiy muhim fazilatlarini aniqlashga qaratilgan. Bunday maslahatning maqsadi inson faoliyatining qaysi sohalarida eng muvaffaqiyatli ishlashi mumkinligini oldindan aniqlashdir.

amalga oshiriladi.

Tibbiy kasbiy maslahat inson salomatligi holatining ma'lum bir kasb turiga muvofiqligini aniqlaydi.

Tuzatuvchi kasbiy maslahat biron bir sababga ko'ra insonning kasbiy niyatlari amalga oshirilmaydigan va uning professional turi qayta ko'rib chiqilishi va takomillashtirilishi kerak bo'lgan hollarda

Zamonaviy kompyuter o'quv vositalari bilan jihozlangan ma'lumotlar bazasida konsultatsiyalar, mashg'ulotlar va ekskursiyalarni o'tkazish tayyorlangan pedagogik kadrlar ta'lim tizimining asosiy salohiyati bo'lib xizmat qilsa samarali bo'ladi.

Axborot va talim Internet-resurslaridan foydalanish tashqi muhit bilan ma'lumot almashish, pedagogika, texnologiya va ijtimoiy hayot sohasidagi o'zgarishlarga o'z vaqtida javob berish vazifalarini amalga oshiradi. Zamonaviy ta'lim dasturlarining ayrim yo'nalishlarini bilish va bashorat qilish, asosiy maktablarning talabalari va bitiruvchilari bilan muloqot qilish qobiliyati kasbga

yo'naltirish ishlarida pedagogik faoliyat sifatini sezilarli darajada oshirishga imkon beradigan aloqa xizmatini yaratadi. Kontseptsiyada natija tizimning boshqa tarkibiy qismlari bilan bir qatorda ko'rib chiqiladi, ammo boshqa barcha komponentlar uni olish uchun ishlaydi. Kasb tanlashga individual munosabat butun o'quv jarayonining natijasidir. "maktab – oliy ta'lim" tizimida kasb-hunarga yo'naltirish ishlarining yangi zamonaviy yo'nalishining kontseptual modeli sifatida qaraladigan oliy ta'lim tizimida tizimida maktab o'quvchilarining integratsiyalashgan tayyorgarligini muvaffaqiyatli rivojlantirish faktini ta'kidlaydi. Maktab o'quvchilarini kasbga yo'naltirish bo'yicha ishlarni vakolatli tashkil etish muammosini o'rganish jarayonida biz "kasbiy kompas" oyligini tashkil etish metodologiyasini qabul qilish mumkin. Oy davomida ish beruvchilar, turli kasb vakillari, ishchilar sulolalari bilan uchrashuvlar o'tkaziladi. Kasblar haqidagi g'oyalarni kengaytirishda korxonalariga ekskursiyalar muhim rol o'ynaydi, ular davomida maktab o'quvchilari turli xil muassasalarda ishlarni tashkil etish bilan tanishadilar. Oy davomida "istiqbolli iqtisodchi", "zamonaviy buxgalter", "yosh sayyoh", "yosh rahbar" olimpiadalarini o'tkazish mumkin. Maktab o'quvchilari bilan kasbga yo'naltirish ishlarini faollashtirish, kasbga yo'naltirish sohasida zarur va dolzarb bilimlarni olish maqsadida xohlagan o'quvchilar bilan birgalikda "**Sizning kasbiy tanlovingiz**" aksiyasi tashkil etilishi mumkin. Aksiyada sinf soatlari, treninglar, kasblar to'g'risidagi adabiyotlar ko'rgazmalari, turli kasblar vakillari bilan uchrashuvlar, kasbga yo'naltirish o'yinlari va viktorinalarni o'z ichiga oladi, Bu esa maktab o'quvchilarining kasblar dunyosi haqidagi bilimlarini kengaytiradi.

Quyidagi tadbirlarni ham o'tkazish mumkin: "mening kelajakdagi kasbim" ochiq eshiklar kuni, "bugun – orzu, ertaga – kasb" aksiyasi, jamoat tashkilotlari tadbirlarida ishtirok etadigan kasbga yo'naltirish kunlari. Kasbga yo'naltirish bo'yicha qiziqarli tajriba

Har kuni mehnat bozorida turli xil o'zgarishlar ro'y beradi, shuning uchun o'quvchilar va o'qituvchilar mehnat bozorida qanday ishlar olib borilayotgani, hozirgi paytda qanday kasblar talab qilinayotgani to'g'risida xabardor bo'lishlari juda muhimdir. Psixologlar va o'qituvchilar muvaffaqiyatli kasbga yo'naltirish ishlarini tashkil etish yo'llarini o'rganadilar, bu nafaqat kasbga yo'naltirish ishlarining samaradorligini oshirishga, balki kasbiy maslahat berishda ko'plab xatolardan qochishga imkon beradi.

Ushbu tamoyillar quyidagilarni o'z ichiga oladi: o'zaro ta'sirni interaktiv tarzda tashkil etish, ishtirokchilar o'rtasida dialog yaratish; guruhning doimiy va o'zgarmas tarkibi; tezashtirish; muvozanat; tasvir; "proektsiya" (2). Kontseptsiyaga ko'ra, kasbga yo'naltirish tizimi davlat organlari, maktab, oila, kasb-hunar, o'rta maxsus, oliy ta'lim muassasalari va uni amalga oshirishda ishtirok etadigan boshqa ijtimoiy institutlarning harakatlarini muvofiqlashtirishni, kasbga yo'naltirish bilan bog'liq tashkiliy-boshqaruv

masalalarini doimiy va o'z vaqtida hal qilishni, ijtimoiy-iqtisodiy prognozni hisobga olgan holda kasbga yo'naltirish xarakterining o'quvchining shaxsiga ta'sirini kompleks loyihalashni ta'minlashga mo'ljallangan.

Kasb tanlashga tayyorgarlik ham muhimdir, chunki u shaxsning ko'p qirrali rivojlanishining ajralmas qismi bo'lib, uni shaxsning axloqiy, mehnat, intellektual, siyosiy, estetik va jismoniy yaxshilanishi bilan birlikda va o'zaro aloqada, ya'ni o'quv jarayonining butun tizimi bilan ko'rib chiqish kerak. Shunday qilib, kasbga yo'naltirish har bir insonning rivojlanishida ham, umuman jamiyat faoliyatida ham muhim tarkibiy qism hisoblanadi.

Oliy ta'limgacha bo'lgan ta'lim tizimidagi integratsiyalashgan kasb-hunarga yo'naltirish faoliyati o'zini takomillashtirishga va butun oldingi umumiy ta'lim jarayonida olingan bilimlarni shakllantirishga hissa qo'shadigan va bitiruvchining kasbiy o'zini o'zi belgilashiga va uning ijodiy qobiliyatlarini ochib berishga maqsadli ta'sir ko'rsatadigan ta'lim faoliyati sifatida qaralishi kerak.

“Maktab – oliy ta’lim” dasturi tomonidan o’rta maktab o’quvchilarining kasbiy yo’nalishida qo’yilgan vazifalar oliy ta’limgacha bo’lgan ta’limga oid fakultetida ishlashga jalb qilingan o’qituvchilarning zarur tayyorgarlik darajasini belgilaydi. Abituriyentlar bilan ishlashning birinchi bosqichida ularning ta’lim faoliyati holatini baholash uchun tanlangan kasbning mazmunli tarkibini belgilaydigan bilim asoslari bo’yicha

testlar yoki suhbatlar o’tkazish mumkin. Shu bilan birga, natijalar yetarlicha yuqori bo’lmagan ballga ta’sir qilgan sabablarni aniqlash uchun diqqat bilan tahlil qilinishi kerak. Masalan, maktab o’quvchilari birinchi nazorat amaliy topshirig’ini bajarmagan yoki uni noto’g’ri bajargan taqdirda, buning sababi o’quv faoliyatining tarkibiy qismlarining shakllanmaganligi, shuningdek oldingi mehnat tajribasi, mehnat ko’nikmalari yetishmasligi bo’lishi mumkin. Shuningdek, diagnostika vazifasi qurilgan materialning (mavzu-amaliy, vizual-majoziy va og’zaki-mantiqiy) nomuvofiqligi, o’quvchining o’quv faoliyatining ustun uslubi (vizual, eshitish, kinestatik, sintetik) bo’lishi mumkin.

Kelajakdagi mutaxassislik bo’yicha umumiy nazariy bilimlar asosida o’quv jarayonini qurishning didaktik vazifasi o’z-o’zini nazorat qilishning rivojlanishiga, kognitiv faoliyatni tashkil etish mexanizmiga ijobiy ta’sir ko’rsatishga mo’ljallangan o’quv jarayonini tashkil etishdir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy kasbga yo’naltirish texnologiyalari o’quvchilarning ongli ravishda kasb tanlashiga yordam beradi va ularni kelajak hayotiga puxta tayyorlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. Климов, Е.А. Психология профессионального самоопределения / Е.А. Климов. – Москва: Академия, 2010.- 304 с.
2. Иванова, Е.М. Основы психологического изучения профессиональной деятельности / Е.М. Иванова. – М.: МГУ, 1987. – 208 с.
3. Золотарев, А.А. Теория и методика систем интенсивного информатизированного обучения (Дидактические основы создания эффективных систем обучения): Учебное пособие / А.А. Золотарев. – М., 2009. – 170 с.
4. ZIYO.NET